

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03931

HANIKE

H. Krukman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ח נ ז כ ה

געשריבן און געצויכנמ

פון

הערב קרוקמאן

פאלקס-פארלאג

פון

ידישן פראפעראנאלן פאלקס-ארדן, א. א. א.

Copyright
Book League of the
Jewish Peoples Fraternal Order, I.W.O.

PRINTED IN U. S. A.

פון אלע יום-טובים האבן דוד און יהודית אמבעסטן ליב
 געהאט דעם יום-טוב חנוכה. גאנצע טעג האבן זיי זיך געשפילט
 מיט זייערע דריידלעך. זיי האבן געשפילט — פאר לעקעכלעך,
 פאר צוקערלעך, און אמאל בלויז צו זען ווער סוועט געווינען.
 שיינע ליכטעלעך האבן געברענט אין דעם חנוכה-לעמפל.
 עס איז געווען דער פינפטער טאג חנוכה. די מאמע, אפראמענדיק
 פון טיש נאך דער וועטשערע, האט מיט א שמייכל גאכגעקוקט
 ווי די קינדער מארשירן ארום דעם צימער, פאכענדיק מיט זייערע
 הילצערנע שווערדלעך און קלינגענדיק מיט זייער חנוכה-געלט.
 דער טאטע האט זיי באטראכט פון זיין שאקל-שטול. דוד
 און יהודית האבן זיך אפגעשטעלט און אים סאלוטירט ווי סאל-
 דאטן. אין א מינוט ארום האבן זיי שוין פארגעסן, אז זיי זיינען

סאלדאטן. זיי זיינען ארויפגע-
 קראכן אויפן טאטנס קני און
 האבן אים אנגעהויבן פרעגן
 פראגעס, אט-אזוי ווי איר אליין
 טוט א סך מאל מיט אייער
 טאטע.

„טאטע, דערצייל אונדז וועגן
 חנוכה!“ — בעט זיך דוד.
 „פארוואס פיייערן מיר
 חנוכה?“ — פרעגט אויך יהודית.
 „דערצייל אונדז וועגן די
 מאקאבייער!“ — קוקן די קינדער
 ארויף צו זייער טאטן און ווארטן.

דער טאטע האט אנגעשמעלט א קאמיש פנים און האט
 צוגעשמעלט דעם פינגער צום שטערן. „הערט זיך איין, זאגט
 ער, „אויב די מאמע וועט אונדז לאזן, וועלן מיר זיך אלע לאזן
 גיין צוריק, צוריק... צו דער צייט פון די מאקאבייער, און אנהייבן
 לעבן מיט זיי.“

די קינדער האבן ארויסגעלאזט א פריידיק געשריי. אראפ-
 געשפרונגען פון טאטנס קני און זיך א לאז געטאן צו דער מאמען.
 „מאמע, לאז אונדז, האבן זיי זיך געבעטן ביי איר, לאז אונדז
 גיין צוריק... צו די צייטן פון די מאקאבייער.“

די מאמע האט פארווארפן מיט די הענט און כלומרשט אן-
 געשמעלט זייער אן ערנסט פנים. „גוט, גוט, האט זי געזאגט,
 אבער פרעגט נאך אייער טאטן, צי ער איז זיכער, אז ער ווייס
 דעם וועג צוריק.“

זיינען זיי שוין ווידער אמאל
 אויפן טאטנס קני. ער עפנט א
 בוך, וואס ער האט אראפגענו-
 מען פון דער ביכער-שאפע, און
 ווייזט אן מיטן פינגער אויף א
 מאפע.

— איצט, קינדער, האט ער
 געזאגט — אזוי ווי מיר לאזן זיך
 אזעק אין א גרויסן און ווייטן
 וועג צו די אמאליקע צייטן.
 דענקט איר ניט, אז סוואַלט
 אונדז ניט געשאט אביסעלע צו
 שטודירן די געאגראפיע און די
 געשיכטע פון דעם פלאץ, צו וועלכן מיר לאזן זיך אזעק?
 די קינדער האבן צוגעשטימט, שאַקלענדיק מיט זייערע קעפ.

— איר זעט, — רעדט ווייטער דער טאטע — דאס פלאץ אויף
 דער מאפע איז פאלעסטינע. גרויסע און וואונדערלעכע זאכן
 האבן דא געטראפן מיט אונדזער פאלק. אין דער צייט, אבער,
 וועגן וועלכער איך וועל איך דערציילן, איז פאלעסטינע געווען
 אונטער דער פערטישער הערשאפט. פערסיע איז געווען א
 גרויסע אימפעריע. דאס מיינט זי האט געהערשט איבער קלע-
 גערע לענדער. צו צפון פון פאלעסטינע איז געווען סיריע און
 צו דרום איז געווען עגיפטן. אויך די לענדער זיינען געווען אונטער
 פערסיע. אין יענער צייט האבן די יידן געלעבט א פרידלעך לעבן.
 זיי האבן זיך געקאנט לעבן ווי זיי האבן געוואלט. זיי האבן גע-

קאנט לערנען זייערע קינדער וואס זיי האבן געוואלט. פארשטייט זיך, אז זיי האבן געצאלט שטייערן צו דער פערסישער רעגירונג און א פערסישער גאווערנער האט געוואוינט אין ירושלים און האט געהערשט איבער דעם לאנד.

— אזוי האט זיך עס געצויגן א שטיק צייט, ביז ס'איז אויפגע-

שטאנען א מאן, וואס האט נאך געוואלט פארכאפן פרעמדע לענדער. זיין נאמען איז געווען אלעקסאנדער דער גרויסער. מיט זיין גרויסער ארמיי האט ער איינגענומען פערסיע און פאלעסטינע. ס'דיע און עגיפטן זיינען ארונטערגעפאלן אונטער דער גריכישער הערשאפט. דעמאלט האט אלעקסאנדער אנגעהויבן

ד'רכפירן זיינע פלענער. ער האט אנגעהויבן בויען גריכישע שולן אין די אינגענומענע לענדער און ער האט געוואלט אינפירן, אז אלע מענטשן זאלן לעבן ווי גריכן און זאלן נאר טראכטן אזוי ווי ער וועט הייסן. האבן זיך די יידן פון פאלעסטינע צעטיילט אין צוויי גרופעס. א סך רייכע יידן האבן געדענקט, אז זיי וועלן זיך לעבן א גוטן טאג, ווען זיי וועלן טאן ווי אלעקסאנדער הייסט. האבן זיי אנגעהויבן לעבן פונקט ווי די גריכן. די ארעמע יידן, אבער, האבן געווען, אז ס'איז ניט גוט אזוי. זיי איז ניט געפעלן געווארן צו פארקויפן זייער פרייהייט. זיי האבן געוואלט דענקען און לעבן ווי זיי געפעלט.

— אבער אלעקסאנדער איז פלוצלונג געשטארבן. די גרויסע אימפעריע, וואס ער האט אינגענומען, האט זיך אנגעהויבן צע-פאלן. עס האט זיך אנגעהויבן א מלחמה צווישן סיריע און עגיפטן. פארשטייט זיך, אז פאלעסטינע איז אריינגעכאפט געווארן צווישן ביידע מלחמה-פירנדיקע לענדער. כמעט הונדערט יאר האבן די ביידע פיינטלעכע לענדער זיך געשלאגן, און פאלעסטינער ערד איז כמעט די גאנצע צייט געווען זייער מלחמה-פעלד.

— עס האט געמוזט זיין שוידערלעך, — האט אויסגערופן יהודית, ווען דער פאטער האט זיך אפגעשטעלט.

דוד האט זיך אויסגעצויגן גלייך ווי א סטרונע.
— ווען גייען מיר שוין צוריק... זיך אנשליסן אין די מאקא-בייער, פאפ?

— ס'איז נאך אביסל צו פרי פאר די מאקאבייער, — האט באמערקט דער פאטער. — נאר, נישקשה, מיר זיינען שוין איצט צוריק אין די אלטע צייטן... איר, קינדער, וועט אצינד דארפן זיין בראון.

— א, מיר וועלן שוין זיין בראון, — האבן אויסגעשריען דוד און יהודית.

— א גרויסער עולם איז אין גאס, — האָט ווידער אָנגעהויבן דער פּאָטער — עס איז אַ גרויסע אויפֿרודערונג. מענטשן לויפֿן און שרייען. איך קוק זיך איין אין דעם עולם און דערזע מיין דודן און יהודית מיט זייער מוטער. איך רופֿ זיי. דער מאַמעס אויגן זיינען פֿול מיט טרערן פֿון פֿרייד. „די מלחמה האָט זיך געענ-דיקט!“ וויינט זי.

— דוד איז זייער צערודערט און ער שרייט צו מיר: „די סי-ריער האָבן געוואונען, וואָלסט געמעגט זען וויפֿיל עגיפֿטישע געפֿאנגענע זיי האָבן גענומען!“

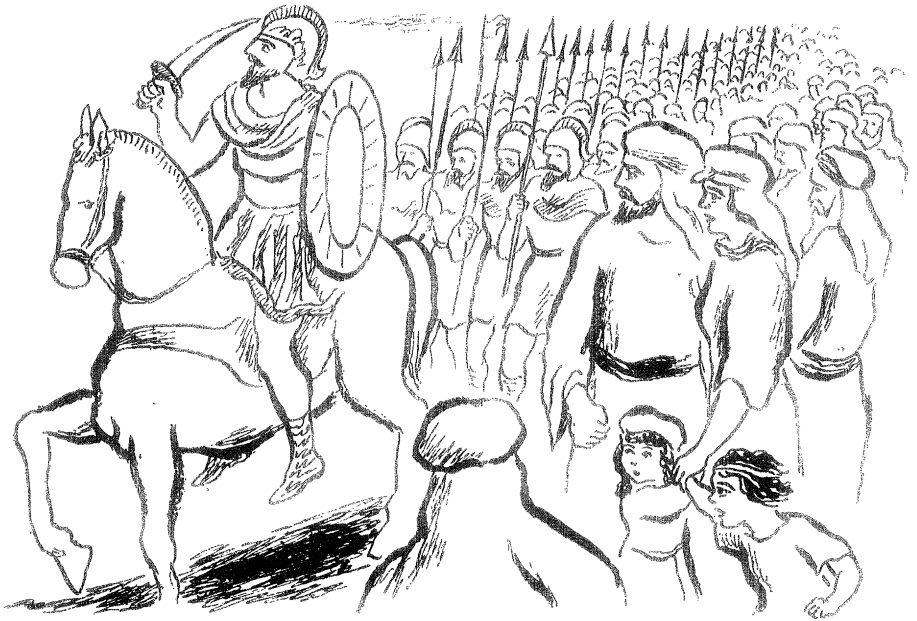
— וואָס האָב איך געזאָגט? — פרעגט יהודית.

— דו ביסט געווען צו פֿארנומען, דו האָסט בלויז געקוקט אַהין-און-אַהער. איך דענק אז דער טומל האָט דיך אפֿילו אַביסל אָנגעשראַקן. — און דער טאטע האָט אַ שמייכל געמאַן.

— מיידלעך זיינען אזוי שרעקעדיק, — זאגט דוד.

— ניין, ניט נאָר מיידלעך, — רעדט ווייטער דער טאטע. — אַ סך מענטשן זיינען אָנגעשראַקן. מיר שטייען אלע צוגערוקט איינער צום אַנדערן. דער עולם האַלט אין איין רעדן און זיך נאָכפרעגן. וואָס פֿאַר אַ שלום וועט עס זיין? וועלן די סריער אונדז לאָזן לעבן אין פֿרידן? דער טאטע און די מאַמע רעדן צו זייערע פֿריינט, און דוד מיט יהודיתן רעדן צו די קינדער.

— אין דער צייט מאַרשירן די סרישע סאַלדאַטן אַריין אין שטאָט. אין דער ערשטער מינוט כאַפֿן זיך דוד מיט יהודיתן זיי צו באַגריסן, ווייל זיי געפֿעלט ווי די סאַלדאַטן מאַרשירן אזוי בראַוו. אַבער איר, קינדער, הייבט אָן שנעל פֿאַרשטיין, אז מען דאַרף זיי פֿיינט האָבן, ווייל זיי זיינען ניט קיין גוטע מענטשן. זיי הייבן גלייך אָן שלאָגן די אַרעמע מענטשן, רייסן זיך אַריין אין די הייזער, אין סינאגאָגעס, און צעברעכן אַלץ און גנבענען.

— אפילו גאר קליינע קינדער פארשטייען שוין איצט, אז
 אנטיאנוס עפיפאנוס, דער סודישער מלך, איז א משוגענער דיק-
 טאטאָר. מיינע קליינע דוד און יהודית זיינען טרויעריק, זיי דארפן
 לערנען אין א באהאלטן פלאץ. מעגלעך אז צום ערשטן מאל
 הייבן זיי אן פארשטיין וואָס עס מיינט זיין פריי און קאָנען זיין
 אין שול און לעבן אין פרידן.

— אַ מאל קומט צו זיין אן מיר, אייער טאטן, און רימט איין
 א סוד אין אייער. איך שאַקל צו מיטן קאָפּ. דער מאל גייט ווייטער
 און רעדט שטילערדייט צו אנדערע מענטשן. עס דארף זיין אַ
 פארזאמלונג אין אַ פארבאָרגן פלאַץ. יא, מיר וועלן אלע דארטן
 זיין.

— עס איז ביינאכט. איך טראָג דודן, די מאמע טראַגט
 יהודיתן. מיר גייען צו צו אן אלטער אייגענפאלענער וואנט

אויסער דער שטאָט. מיר באַגעגענען אַלע אונדזערע שכנים.
אַלע קוקן אַרויף צו אַן אַלטן מאַן, מיט אַ לאַנגער ווייסער באַרד,
וועלכער טראַגט אַ פּאַקל אין זיין האַנט. דאָס איז מתתיהו דער
כהן. ער איז דער פירער. מיט אים גייען זיינע פינף שטאַרקע זין.
דוד קוקט אויף זיי און טראַכט זיך: ווען איך וואָלט געווען אזוי
גרויס און שטאַרק ווי זיי...

— און איך וועל טאַקע זיין ווי זיי, — רייסט איבער דוד.

— שטייל, — איז יהודית אין כעס — איך וויל הערן.

דער פּאַטער האָט אַ שמיכל געטאָן און האָט זיך גענומען

ווייטער דערציילן.

— מתתיהו שטעלט זיך אוועק רעדן פאַרן עולם. אַ ציטער

גייט דורך דורך אַלעמען. מענער פאַרשטייפן זייערע פויסטן;

פרויען וויינען. מיינע קליינע דוד און יהודית דערפילן זיך ווי

דערוואַקסענע און זיי ווילן אויך עפעס טאָן.

— וועלן מיר דערלאָזן אַז אַנטיאָכוס זאָל טרעטן אויף אונדז?

וועלן מיר דערלאָזן אַז די סיריער זאָלן אַרויסרייסן אונדזערע קינד-

דער פון אונדזערע אַרעמס? — רופט אויס דער אַלטער מתתיהו.

יהודית און איר מוטער האַלטן זיך צוזאַמען, און דוד שטייט

אויסגעצויגן ווי אַ סטרונע לעבן זיין פּאַטער און שרייט אויס מיט

אַלעמען: „גייין!“

— דער עולם צעגייט זיך אַהיים. יעדער איינער לעבט אין

שרעק. דוד און יהודית האָבן זיך אויסגעלערנט צו האַלטן די אויגן

אַפן. זיי זעען אַ סך זאַכן. זיי הערן וועגן גרויסע יידישע העלדן.

האַבן זיי אויך געהערט וועגן אַ פרוי מיט אירע זיבן זין. די

סאַלדאַטן האָבן געבראַכט אַ פרוי, חנה, מיט אירע זיבן זין פאַר

דעם מלך. דער מלך וואונדערט זיך. אָט די שוואַכע פרוי וויל

אים גיט פאַלן. דעם מלך'ס אייגענע סאַלדאַטן באַוואונדערן

איר העלדישקייט.

— ווילסטו לעבן ווי א גריכישע פרוי? — פרעגט דער מלך.
 — ניין! — דער „ניין“ איז א ווייכער, אבער יעדער איינער
 פילט, אז דער מלך וועט קיין אנדער ענטפער ניט קריגן.
 — אנטיאכוס ווערט ווילד. ער גייט צו צום עלטסטן זון, וויזט
 אים אן אויף א געץ און צעשרייט זיך: „בוק זיך צום גריכישן
 נאָט!“

דאָס יינגל האָט זיך קיין ריר ניט געטאָן.
 דער מלך רעדט צו דער מוטער: „זאָג אים, ער זאל טאָן ווי
 איך הייס, אויב ניט וועט ער שטארבן.“
 „איך קען ניט,“ ענטפערט חנה, און דער מלך ווערט אזוי ביין,
 אז ס'איז שרעקלעך צו קוקן אויף אים.
 „טויט אים!“ טוט ער א באפעל, און זיינע סאלדאטע נעמען
 דאָס יינגל אוועק.

— נאָך פינף יינגלעך ווערן אוועקגעשטעלט פארן מלך און
 זיי ווילן אים ניט פאלגן. די סאלדאטן נעמען זיי אויך אוועק צום
 טויט. עפעס א מאָדנע זאך פאסירט מיטן מלך. ער הייבט אן

מורא צו האבן פאר די קינדער. דער לעצטער זון שטייט שוין פאר אים. ער פילט, אז ער הייבט אן צו ציטערן פארן דאזיקן זיבן-יאריקן יינגעלע. פון וואנען נעמט זיך צו די דאזיקע מענטשן אזוי פיל שטארקייט? אט שטייט עס דארטן דאס קליינע יינגעלע. זיינע אויגן קוקן דרייסט און אן מורא. דער מלך ווארט א וויילע, זיינע נערוון זאלן זיך אביסל בא-רואיקן.

„גאָד אלעמען בין איר דאָ אַ מלך, טראַכט ער, און ער איז נישט מער ווי אַ קליין יינגעלע. איר וועל אים אַפּנארן.“
 נעמט ער אראפ זיין רינגל פון דעם פינגער און לאזט עס אראפפאלן אויפן דיל. איצט מוז אים דאָס יינגעלע פאַלגן. „הייב אויף מיין רינגל,“ זאגט ער צום יינגעלע.
 אלע קוקן צו דעם יונגן בחור'ל. וועט ער פאַלגן, צי נישט? באלד האבן אלע דערהערט אַ קלאַר קלינגענדיק שטימעלע:
 „איר קען דאָס נישט טאן.“ האט ער געזאגט, „ווייל דאָס וועט הייסן, אז איר בינג זיך פאַר דיר און פאַר דיין געזי.“
 ... „דער טויט פון חנה מיט אירע זיבן זין מאכט אונדז זייער בייז. מיר ווייסן איצט, אז מיר דארפן שווער קעמפן זיך צו בא-“

פרייען פון די סיריער און זייער שלעכטן מלך. דוד און יהודית
פילן זיך שוין ווי גרויסע מענטשן. דוד העלפט מתתיהו און גייט,
וואוהיז דער פירער שיקט אים, און יהודית העלפט ארויס איר
מוטער.

אין איינעם א טאג קומט דוד צולויפן אין הויז אריין. ער
האט זייער א וויכטיקע זאך איבערצוגעבן צו זיין פאטער און צו
די פאטערס פון אנדערע קינדער. יעדער איינער מוז זיין גרייט.
עפעס וועט פאסירן דעם טאג אויפן מארק-פלאץ.

„דוד און יהודית זיינען אויך אין מארק צוזאמען מיט
אלע יידן, זיי שטייען אויף באהאלטענע פלעצער, ווי מהאט
זיי אנגעוויזן. זיי, ווי אנדערע קינדער, פירן דורך מתתיהו
באפעלן. פון הינטער א וואנט קאנען זיי זען דעם מארק-
פלאץ. ס'דישע סאלדאטן שטעלן אפ יידישע מענטשן און
פייניקן זיי. מיטאמאל כאפן זיי איינעם פון די יידן. אן אפיצער
צווינגט אים זיך צו שטעלן אויף די קני פאר א גריכישן געז.
דורס און יהודית'ס הערצער הייבן אן צו שפרינגען, ווען זיי דער-
זעען ווי מתתיהו קומט פון ערגעץ ארויס און ווארפט זיך אויף
דעם גריכישן אפיצער. דאס איז געווען דער סינאל. יידן שפרינגען
האסטיק ארויס פון גריבער, פון הינטער איינגעפאלענע הייזער
און פון אנדערע פלעצער. זיי טראגן געווער, וואס זיי האבן אויס-
געהאלטן. אך, האבן מיר זיי צעקלאפט, די סיריער!“

— וואס האסטו געטאן, טאמע? — האט איבערגעשלאגן
דוד. — האסטו געקעמפט ווי א העלד?

— וועל, — האט דער טאמע א ברייטן שמייכל געטאן — ווען
אייער מאמע וואלט מיר נאר געגלויבט...

— א, דערצייל, דערצייל, — האט די מאמע געוואגט. — דו
ווייסט דאך, אז איך גלויב אלץ, וואס דו זאגסט.

— דער אמת איז, אז איך בין ניט געווען פון די ערגסטע,

אבער דאס זאלן שוין אנדערע דערציילן, — און דער פאטער האָט ווייטער דערציילט :

— מיר אלע האָבן זיך געמוזט באַהאַלטן. די סרייער וואָלטן זיכער געקומען נאָך אונדז. איר, דוד און יהודית, איר העלפט אַ סך דער מאַמען און איר ברענגט אונדז שפּייז און אנדערע נויטיקע זאַכן. זיינען מיר שוין באַהאַלטן אין זיכערע פּלעצער אין די בערג. איר מוז זאָגן, אז איר, קינדער, האָט, ווייזט אַויס, מער ליב די בערג, אירדער מיר דערוואַקסענע. עס זעט אַויס, אז איר פארברענגט גאַנץ גוט, שפּילנדיק אין באַהעלטעניש אין די בערג. דוד איז געוואָרן אַ גוטער יעגער און ער העלפט אַ סך אַרויס, ספּעציעל ביים צוגרייטן געווער צום קאַמף. יהודית קען זייער גוט ריין האַלטן אונדזערע היילן און העלפט אַרויס דער מאַמען מיטן קאַכן. יא, איר, אַ פּשוטער סאַלדאַט ביי מתתיהו, בין זייער שטאַלץ מיט מיינע קינדער.

„די נייעס וועגן אונדזער קאַמף פאַרשפּרייט זיך איבערן גאַנצן לאַנד. יידן פון דעם גאַנצן לאַנד קומען זיך אַנשליסן אין דער אַרמיי פון דעם העלדישן מתתיהו; אונדזער אַרמיי ווערט גרעסער און גרעסער. מיר פּאַלן שוין אַן אַויף די סריישע פעסטונגען.

צום אנהייב האָט דער מלך זיך אויסגעלאַכט פון אונדזער ארמיי.
אַבער נאָר גיך האָט ער דערזען, אז ס'איז ניט קיין געלעכטער.
האָט ער גענומען אויסלאָזן זיין כעס אויף זיינע סאַלדאַטן: פאַר-
וואָס זיי זיינען ניט אויף דער וואַך. מיר זיינען אויך אין כעס, אַבער
אונדזער כעס איז אַן אַנדערער: אונדז האָט מען אַרויסגעטריבן
פון אונדזערע היימען.

— ...מתתיהו איז שוין זייער אַלט. זיינע פינף זין שטייען
ביי זיין קראַנקן-בעט. דער אַלטער ווייסט, אז ער וועט גיך
שטאַרבן. זיין קערפער, וואָס איז אַמאָל געווען שטאַרק, איז איצט
אַלט און שוואַך. זיינע אויגן קוקן די גאַנצע צייט אויף יהודה
המכבי. ער וויל אז זיין העלדישער זון זאָל ווערן דער פירער נאָך
זיין טויט.

— אַלע רעדן וועגן יהודה המכבי, אַלע ווייסן שוין, אז ער
האָט פאַרנומען זיין פּאַטערס פּלאַץ. ער איז אַ גרויסער פירער.
זיינע מענער האָבן אים לייב און זיינען גרייט צו שטאַרבן פאַר
אים. ער איז בראַוו. און אַלע זיינע מענער ווילן זיין אזוי בראַוו
ווי ער.

— אַבער עס איז ניט גרינג צו לעבן אזוי ווי מיר לעבן. אַמאָל
פעלט אים שפייז, און דוד און יהודית ליידן הונגער גלייך מיט
אַלעמען. זיי באַקלאַנגן זיך ניט. יעדער איינער איז גרייט צום
גרויסן קאַמף. יהודה המכבי טרענירט זיינע מענער צום קאַמף.
דוד האַלט אָפן די אויערן און די אויגן: ער הערט און זעט. ער
וועט אַמאָל קעמפן אין דער ארמיי פון די מאַקאַביער. אַ ווי
שטאַלץ ער וועט זיין אין דעם טאַג, ווען ער וועט אויך קאַנען
אויפהייבן זיין שווערד קעגן די שונאים פון זיין פאַלק. יהודית
וויל זייער ווערן אַ דערוואַקסענע פרוי און קאַנען מער טאַן פאַר
איר פאַלק. אַבער אויך קינדער קאַנען העלפן. עס זיינען דאָ
אַ סך קליינע זאַכן, וואָס קינדער קאַנען טאַן בעסער ווי גרויסע.

דוד ארגאניזירט אן ארמיי פון יינגלעך צו העלפן די סאלדאטן.
יהודית העלפט ארויס איר מוטער אכטונג צו געבן אויף די
קראנקע און הילפלאזע.

— דער גרויסער טאג איז געקומען. קלעטערנדיק אויף די
העכסטע בערג קוקט זיך דוד איין אין דער ווייטקייט. זיינע אויגן
דערזעען א לאנגע ריי, וואס שלענגלט זיך דורך די בערג. זיין
הארץ הייבט אן צו שפרינגען. ער ווייסט שוין וואס דאס איז.
דאס קומט די ארמיי פון אנטיאכוס אנצופאלן אויף די יידן. ער
לויפט שנעל צו יהודה המכבים געצעלט.

„וואס איז מיט דיר, מיין יינגל?“ — פרעגט אים יהודה מיט
זיין דונערנדיקער שטימע.

— די סידיער! זיי קומען! — שרייט אים דוד.

יהודה לויפט האסטיק ארויס פון זיין געצעלט און הייבט אן
בלאזן אין זיין טראמפייט. פון אלע זייטן קומען זיך צוזאמען זיינע
מענער מיט שווערדן און שפיזן. יהודה הייבט אויף זיין גרויסע
שווערד.

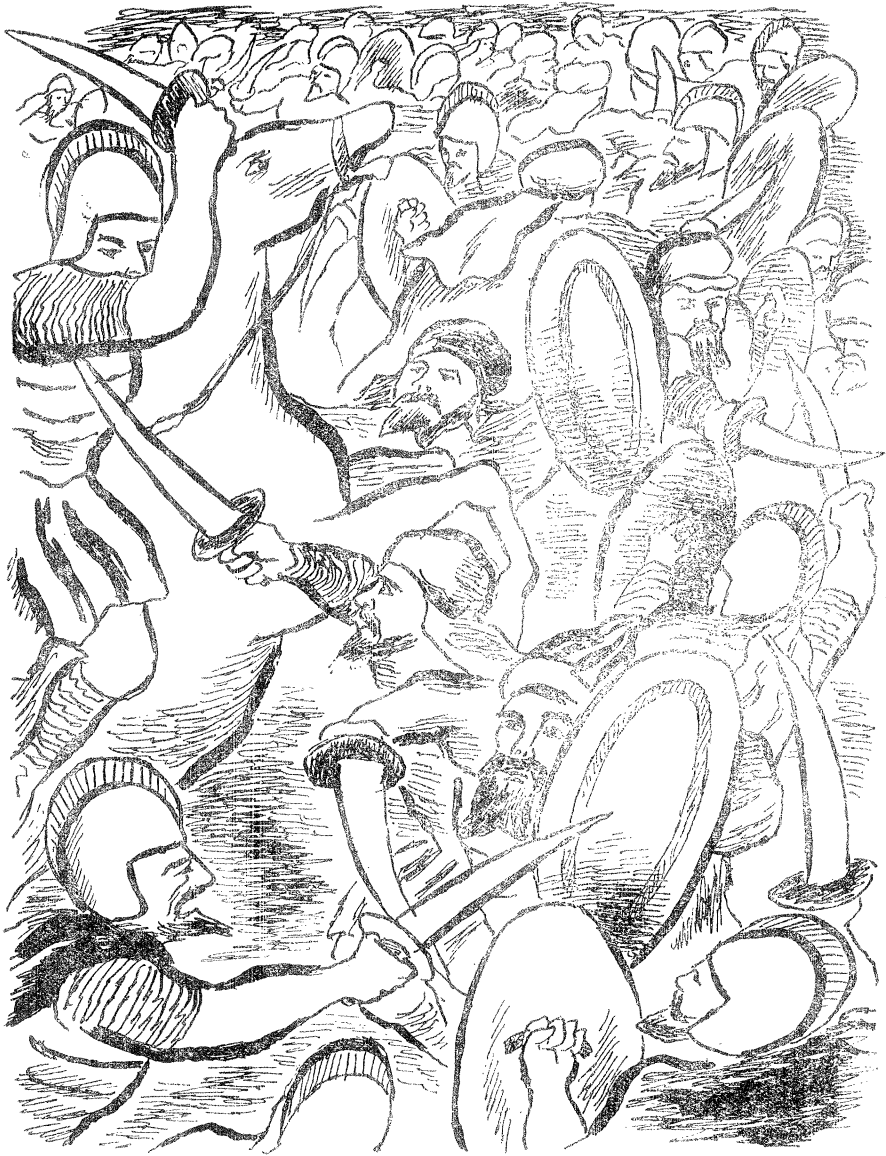
— מענער פון ישראל! — האט זיין קול א דונער געטאן. —

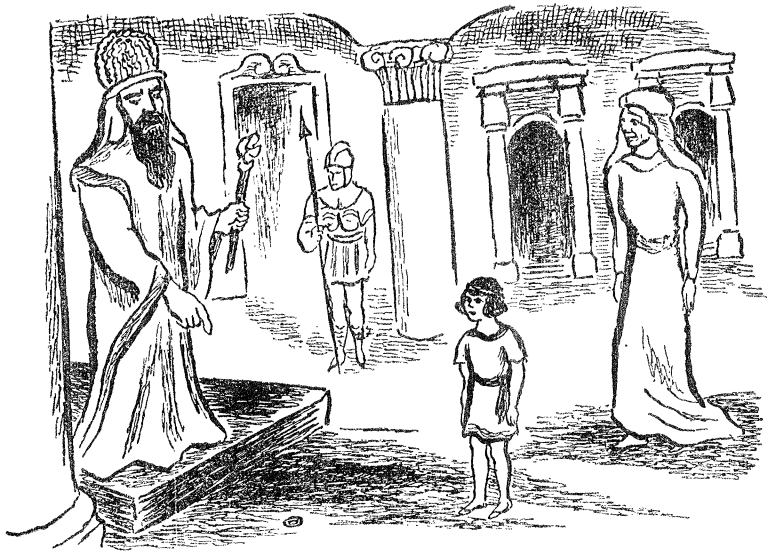
דער שונא דערנעענטערט זיך. מיר שטייען איצט פאר א גרויסער
שלאכט. איך בין זיכער אז מיר וועלן געווינען. איך ווייס, אז
איך קען זיך פאלאזן אויף יעדן איינעם אין מיין ארמיי. מיר וועלן
פארטרייבן דעם שונא. מיר וועלן צוריק אפגעמען אונדזערע
היימען.

— די מענער האָבן אָפּגעענטפּערט מיט אַ הילכיק געשריי.
יעדער איינער האַלט שטאַרק זיין שווערד. יהודה, מיט זיינע פיר
ברידער אַרום אים, נעמט זיך פירן זיין אַרמיי. יהודה גיט אַ באַפעל
און זיינע העלדן צעשפּרייטן זיך. איצט זיינען זיי אַלע גרייט. דאָס
קלאַפּן פון די גריכישע טריט ווערט העכער. דוד לויפט אַוועק
צום שפיץ באַרג, פּונזאָנען ער קען אַלצדינג זען. איצט קען ער
אַראַפּקוקן און זען דאָס גאַנצע מלחמה-בילד. די מאַרשירנדיקע
גריכן פאַרנעמען זיך צום הויפט-וועג. אונטער אים גייט פאַרביי
אַ ריזיקע אַרמיי, שיינ געקליידט, מיט גלאַנצנדיקע שווערדן און
שפיץ. עס איז אַ גרויסע אַרמיי, זייער גוט אויסגעמושטירט. דוד
דערפילט, אז עס כאַפט אים אָן אַ ציטער.

— דוד ווייסט קלאַר, וואָס עס וועט באַלד פאַסירן ... אַבער —
פּלוצלונג קומען אַרויס יהודה המכבי מיט זיינע ברידער פון הינ-
טער אַ פעלד. יהודה לאָזט אַרויס אַ מלחמה-געשריי. פון אַלע
זייטן קומען אַרויס יהודה'ס מענער. דוד קוקט אַרונטער. ער
זעט ווי יהודה המכבי טוט זיך אַ וואַרה פאַראַויס. דער גרויסער
פירער לאָזט פליען זיין מעכטיקע שווערד אויף רעכטס און אויף
לינקס. גריכישע סאַלדאַטן פאַלן אין אַלע זייטן. די יידישע סאַל-
דאַטן וואַרפן זיך פאַראַויס נאָך זייער פירער. אומעטום זעט מען
יהודה'ן מיט זיינע ברידער. דוד קוקט זיי נאָך מיט ברייט-צעעפּנ-
טע אויגן און באַוואַונדערט זייער העלדישקייט. דוד זוכט מיט
זיינע אויגן זיין פאַטער צווישן די קעמפּער, אַבער ער קען אים נישט
געפינען. איך ווייס אז דוד איז אויבן אויף אַ פעלדן, אַבער איך
האָב קיין צייט נישט אַרויפצוקוקן, ווייל איך בין שטאַרק פאַרנומען.
— דוד האָט זיך זיין אַרבעט. די גריכישע סאַלדאַטן ווערן
געטריבן פונקט אונטער זיין באַרג. דוד טוט אַ פייה און עס
באַווייזט זיך זיין אַרמיי פון יינגלעך, דודס אַרמיי. ער גיט באַ-
פעלן. די יינגלעך קיימלען אַרונטער גרויסע שטיינער פון דעם

בארנ. גלייך אויף די גריכן קיימלען זיך די גלאטע שטיינער און פאלן און צעקוועטשן די גריכישע סאלדאטן. אין דער זעלביקער צייט קומען אן יהודהס סאלדאטן פון אלע זייטן. די גריכישע זייען ברעכן זיך. זיי צעלויפן זיך אין אלע זייטן. אנדזערע מענער יאגן זיך נאך זיי. יהודה המכבי קוקט ארויף צו דודן און פאכעט צו אים מיט זיין שווערד מיט גרויס צופרידנקייט. איך שטיי הינטער יהודה המכבי און איך פיל זיך זייער שמאלץ. דער גרויסער מאן פאכעט מיט זיין שווערד צו מיין זון.

— מיר האבן געזיגט. יהודה המכבי גייט ארום צווישן זיינע מענער. זיין האנט איז באנדאזשירט. ער שמייכלט. ער קומט אריבער צו אנדזער ביידל, בעת די מאמע האלט ביים ארומבינדן

א לייכטע וואונד, וואס איך האב געקראגן אויף מיין האנט. יהודית
העלפט איר ארויס מיט די באנדאזשן. יהודה לייגט ארויף זיין
העלדישע האנט אויף דודס קאפ און זאגט מיר, אז איך האב
צוויי פיינע קינדער. איך בין זייער שטאלץ, און זאג אים, אז מיר
וועלן אלעמאל קעמפן פאר אונדזער פאלק.
דער גרויסער מאקאבייער שאקלט מיט זיין קאפ. „איך ווייס“
זאגט ער.

* * *

— קינדער, שוין צייט צו גיין שלאפן! — דער מאמעס שטים
האט זיי פלוצלונג אויפגעוועקט, ווי פון א טיפן שלאף.
— א שאד! — האט אויסגעשריען דוד.
— א, סאיז געווען וואונדערבאר! — האט אויסגעשריען
יהודית.

דער טאטע האט זיך צעלאכט: „איך גלויב אז די מאמע
האט אנדז צוריקגעבראכט פון די צייטן פון די מאקאבייער. מיר
זיינען צוריק אין אונדזער צייט.“
— דערצייל אנדז דעם סוף, טאטע, — האט זיך דוד געבעטן.
— האבן מיר נאכאמאל געקעמפט קעגן די גריכן?
— יא, — האט געזאגט דער טאטע — עס זיינען פארגעקומען
נאך שלאכטן, און אין יאר 165 פאר דער איצטיקער צייט-דעכע-
נונג האט יהודה המכבי ענדלעך צוריקגענומען ירושלים.
— און דערפאר צינדן מיר אז די חנוכה-ליכטלעך? — האט
געפרעגט יהודית.

— יא, חנוכה איז אן אכט-טאגיקער יום-טוב פון גרויס פרייד,
האט געזאגט דער טאטע. — מען רופט אים דער יום-טוב פון
ליכט. מיר פייערן אונדזער געוואונענעם קאמף פאר פרייהייט.
— טאטע! — האט אויסגעשריען דוד. — אנדז האט זיך אויף
אן אמתן אויסגעוויזן, אז מיר האבן געלעבט אין די צייטן פון די

מאקאביער און אז מיר האבן טאקע געהאלפן קעמפן פאר פריי-
הייט. סאיז נישט צו קעמפן פאר פרייהייט, טאטע.
דער טאטע שמייכלט.

— איך בין צופרידן צו הערן פון דיר אועלכע רייד, דוד. דאס
פארנעמען ירושלים איז נישט געווען דער סוף פון קאמף. די יידן
האבן נאך אלץ נישט געקאנט לעבן אין פרידן. די סורייער האבן
זיך צוריקגעקערט מיט נייע ארמיען. יהודה המכבי איז גע-
שטארבן און אנדערע מאקאביער האבן פארגעזעצט דעם קאמף.
עס האט געדויערט נאך צוואנציק יאר ביז שמעון, דער לעצטער
פון די העלדישע מאקאביער-ברידער, איז געווארן דער פירער
פון א פריי יידיש פאלק. דאס איז אויף אן אמתן געווען א וויכ-
טיקע געשעעניש אין דער יידישער געשיכטע.
— און מער קיין מלחמות זיינען נישט פארגעקומען? — האט

יהודית א זיפז געטאן. — יעדער איינער האט געמוזט זיין זייער גליקלעך.

יא, — האט באמערקט דער פאטער — עס איז נישטא קיין גרעסער גליק ווי צו געווינען דעם קאמף פאר פרייהייט. און אפילו איצט, אין אונדזער צייט, דארף מען נאך אלץ פירן דעם קאמף פאר פרייהייט, יושר און גערעכטיקייט. מען דארף אלעמאל זיין גרייט צו קעמפן קעגן יענע, וועלכע ווילן שלעכטס טאן אנדערע מענטשן, דערפאר וויל זיי געפעלט ניט ווי אזוי די אנדערע מענטשן לעבן. אדער זיי געפעלט ניט דער הויט-קאליר פון די אנדערע מענטשן. איד וויל אז איר, קינדער, זאלט אלעמאל געדענקען, אז דאס גרעסטע פארמעגן, וואס מענטשן קאנען פאר-מאגן, איז פרייהייט. דאס איז די באדייטונג פון חנוכה, קינדער. די ליכטלעך אין דעם חנוכה-לעמפל האבן אנגעהויבן זיך זעצן און הייבן, זעצן און הייבן... דוד און יהודית זיינען גליק-לעכע אוועק שלאפן.

